

УДК 94(477):930.1(450)«2022»

ХАРУК А.І.

<https://orcid.org/0000-0003-3459-1657>

СКОРИЧ Л.В.

<https://orcid.org/0000-0003-3162-517X>

<https://doi.org/10.33577/2313-5603.39.2023.90-101>

ВІЙСЬКОВА ПЕРІОДИКА ІТАЛІЇ ПРО РОСІЙСЬКУ АГРЕСІЮ ПРОТИ УКРАЇНИ

У статті проведений історіографічний аналіз публікацій в італійських фахових військових часописах, присвячених сучасному етапу російсько-української війни (після початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р.). Для аналізу обрано часописи «Rivista Italiana Difesa» та «Panorama Difesa» – достатньо поширені видання універсального спрямування, орієнтовані як на військових фахівців, так і на цивільних осіб, які цікавляться проблемами безпеки. За період з квітня до грудня 2022 р. в них опубліковано 18 статей, присвячених російсько-українській війні. Їх можна умовно поділити на кілька груп. Перша з них – це загальні оглядові статті, характерні, здебільшого, для перших місяців після початку повномасштабного вторгнення. Друга – дослідження окремих операцій російсько-української війни, як наземних (битва за Донбас, Харківська наступальна операція тощо), так і повітряних та морських. Третя – роботи, присвячені застосуванню окремих родів військ і видів зброї (наприклад, артилерії, ППО, військ ТрО). Четверта – статті, які стосуються тих аспектів війни, які виходять за суто військові рамки (геостратегічних, правничих).

Ключові слова: збройна агресія російської федерації проти України, Збройні Сили України, бойові дії, військові часописи, історіографія.

Постановка проблеми та її актуальність. Події українсько-російської війни, яка точиться з 2014 р., викликають постійний інтерес зарубіжних військових фахівців, що відображається у досить значній кількості публікацій у спеціалізованих виданнях. Особливо активізувались ці дослідження після початку 24 лютого 2022 р. повномасштабного вторгнення військ російської федерації (рф) в Україну. Повною мірою це стосується, зокрема, італійських дослідників, які, починаючи з весни 2022 р., опублікували десятки статей, різних за обсягом та спрямуванням,

Харук Андрій Іванович, доктор історичних наук, професор, професор кафедри гуманітарних наук, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів.

Скорич Лілія Василівна, кандидат історичних наук, професор кафедри гуманітарних наук, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів.

© Харук А.І., Скорич Л.В., 2023.

присвячених російсько-українській війні. Аналіз таких досліджень дозволить розширити історіографічну базу з проблематики російсько-української війни.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Висвітлення стану досліджень російсько-української війни за рубежом вже було предметом кількох робіт вітчизняних істориків. В основному це стосується періоду Антитерористичної операції (операції Об'єднаних сил) (див., напр., Харук, 2015; Харук, 2016). Поряд з тим вже з'явилися аналітичні матеріали, присвячені висвітленню подій після початку повномасштабного вторгнення військ РФ (Скорич & Харук, 2022). Однак в них розглядаються, в основному, польські, англомовні та (меншою мірою) російські дослідження. Роботи ж італійських вчених поки лишаються поза полем зору українських дослідників.

Мета та завдання дослідження. Наша робота має на меті проаналізувати висвітлення подій російсько-української війни (після 24 лютого 2022 р.) в італійських військових часописах. Будуть визначені основні особливості цього висвітлення та тенденції зміни в дослідницьких підходах упродовж квітня-грудня 2022 р., а також окреслені можливості використання цих досліджень для вивчення російсько-української війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для нашого аналізу ми обрали часописи «Rivista Italiana Difesa» та «Panorama Difesa» – достатньо поширені видання, орієнтовані як на військових фахівців, так і на цивільних осіб, які цікавляться проблемами безпеки. Ці часописи є універсальними за своїм змістом, тобто, присвячені збройним силам в цілому, а не конкретним їх видам чи родам; до того ж вони охоплюють сферу військової безпеки в широкому розумінні, торкаючись, наприклад, проблем формування військової політики, пошуку шляхів врегулювання збройних конфліктів, розвитку інфраструктури тощо. За період з квітня до грудня 2022 р. в цих часописах опубліковано 18 статей, присвячених російсько-українській війні (без врахування невеликих заміток та хронік бойових дій).

Перші статті, в яких відображені події повномасштабного російського вторгнення, з'явилися в досліджених нами часописах у квітні 2022 р. «Rivista Italiana Difesa» вмістив дуже розлогий матеріал П'єтро Батаччі, Андреа Моттоли та Еудженіо По (Batacchi, Mottola & Po, 2022a). У вступній частині автори

визначають завдання, які ставило російське військово-політичне керівництво. Основний матеріал статті структурно поділений на три розділи: дії в повітрі та ракетні удари; наземні операції; озброєння ЗС України та іноземна військова допомога. Дослідники підкреслюють, що росіяни, плануючи перший авіаційно-ракетний удар, намагались наслідувати приклад ударів по Іраку, Югославії та Лівії, однак потужність російських ударів була значно меншою (*Batacchi, Mottola & Po, 2022a:25*). У розділі, присвяченому наземним операціям, проаналізований склад російських угруповань на основних напрямках ударів (*Batacchi, Mottola & Po, 2022a:32-33*). Сам же хід бойових дій висвітлений доволі поверхово. Схожою за завданнями і спрямованістю є стаття Даніеле Гульєльмі в часописі «Panorama Difesa» (*Guglielmi, 2022a*). Дослідник в загальних рисах аналізує сили сторін, висвітлює хід російського вторгнення. Особливістю роботи Д. Гульєльмі є прагнення показати російсько-українську війну в ширшому, навіть не європейському, а світовому контексті (*Guglielmi, 2022a:40-41*). Опублікована в тому ж числі часопису стаття Мауріціо Деллі Санті присвячена можливим варіантам врегулювання російсько-українського збройного конфлікту – військовим та дипломатичним (*Delli Santi, 2022a*). Для українських дослідників ця робота цікава, перш за все, з точки зору вивчення зарубіжної експертної думки щодо можливих шляхів розвитку подій. Причому тут мова йде про погляди експертів саме на початку конфлікту, коли російські війська вже зазнали перших поразок, але ще зберігали значний потенціал. Зокрема, дослідник наголошує на особливій ролі, яку мають відіграти в майбутньому мирному врегулюванні Організація Об'єднаних Націй та Європейський Союз (*Delli Santi, 2022a:54-55*).

Доволі цікавий підхід запропонував у своїй роботі Ріккардо Ферретті (*Ferretti, 2022*). Для аналізу початкового етапу російського вторгнення він застосував порівняльний метод, дійшовши висновку, що росіяни намагались реалізувати план блискавичної війни – бліцкригу, перейнятий у військових теоретиків Третього рейху. Коли ж цей план зазнав провалу, вони вдалились до іншого історичного досвіду, тепер вже власного – апробованої під час воєн у Чечні тактики терору проти мирного населення. Аналізуючи причини провалу російського бліцкригу, Р. Ферретті на перший план ставить неефективну систему

логістики, не здатну вчасно забезпечити усім необхідним війська першого ешелону, та брак сучасних засобів зв'язку (*Ferretti, 2022:43*).

У квітневому числі «Panorama Difesa» опубліковано й статтю українського дослідника Михайла Арсенюка, присвячену феномену «тотальної оборони» – всенародної участі у відбитті російської агресії (*Arsenyuk, 2022*). Пояснюючи цей феномен, він вдається до широкого історичного екскурсу, присвяченого формуванню і застосуванню добровольчих і територіальних батальйонів у 2014-2015 рр. М. Арсенюк також робить спробу оцінити ефективність територіальної оборони в перші тижні повномасштабного російського вторгнення. Серед позитивних факторів на перше місце він ставить поліпшення морально-психологічного стану населення завдяки наявності підрозділів територіальної оборони (ТрО), а лише на друге – участь ТрО у стримуючих бойових діях. На наступних місцях у цьому переліку – участь в укріпленні та обороні міст та охорона важливих об'єктів (*Arsenyuk, 2022:50-51*).

Назагал перші матеріали італійських дослідників, присвячені повномасштабному російському вторгненню та його відбиттю, об'єднує одна спільна риса: прагнення дослідити сили сторін напередодні вторгнення та проаналізувати російські плани. Надалі відбувається перехід до більш глибоких аналітичних робіт, присвячених ходу війни та різним чинникам, які впливають на його перебіг. Цим, зокрема, відзначається чергова стаття П. Батаччі зі співавторами (*Batacchi, Mottola & Po, 2022b*). Серед питань, на які намагаються дати відповідь автори, – чому росіянам, попри, здавалось би, абсолютну перевагу в авіації, не вдалось встановити панування в повітрі? На думку дослідників, причинами цього є ефективність української протиповітряної оборони, а також брак у Повітряно-космічних силах (ПКС) рф високоточних засобів ураження. Через це навіть найновіші їхні літаки змушені використовувати звичайні некеровані авіабомби і входити в зону ураження української ППО (*Batacchi, Mottola & Po, 2022b:19*). Аналізуючи дії української авіації, автори особливо підкреслюють ефективне застосування БпЛА «Байрактар» ТВ-2 (*Batacchi, Mottola & Po, 2022b:24-25*). При розгляді бойових дій на землі італійські дослідники особливу увагу звертають на причини провалу російського наступу на Київ. Вони стверджують,

що вирішальну роль у цьому зіграла неспроможність росіян організувати захист своїх шляхів постачання, які постійно зазнавали атак підрозділів українських Сил спеціальних операцій (ССО) та ТрО (*Batacchi, Mottola & Po, 2022b:26*). Крім того, у статті розглянуті дії на інших операційних напрямках. На думку авторів, наприкінці березня – в першому тижні квітня відбувся перехід війни у третю фазу, яка характеризується переносом акценту бойових дій з північного напрямку на східний та південний (*Batacchi, Mottola & Po, 2022b:29*). Заключна частина роботи присвячена бойовим діям на морі (*Batacchi, Mottola & Po, 2022b:32-33*). Тут автори доволі докладно аналізують епізод зі знищенням крейсера «москва», підкреслюючи, що це перший з 1982 р. випадок загибелі в бою корабля такого класу. Та все ж головна увага дослідників звернута на забезпечення свободи мореплавства в Чорному морі та мінну небезпеку. У цьому контексті заслуговує на увагу стаття Д. Гульєльмі, цілком присвячена морським аспектам російсько-української війни (*Guglielmi, 2022b*). Цей дослідник основну увагу звертає на дії української сторони – знищення великого десантного корабля «саратов» та крейсера «москва». Нарешті, ще одна стаття, підготовлена Массімо Аннаті, присвячена виключно знищенню російського крейсера (*Annati, 2022*). Застосувавши історико-порівняльний метод, автор показує, що знищення «москви» було зумовлене «невивченими уроками» попередніх збройних конфліктів, зокрема, потопленням за допомогою протикорабельних ракет британського есмінця «Шеффілд» (1982 р.) та пошкодженням американського фрегата «Старк» (1987 р.).

Співзвучну П. Батаччі та його співавторам думку щодо початку у квітні 2022 р. нової фази війни висловлює і М. Деллі Санті. Але, на відміну від них, він чітко визначає, що основним театром воєнних дій у цій фазі стане Донбас (*Delli Santi, 2022b*). А Лорецо Струлі у своєму дослідженні розглядає основні види ракетного й артилерійського озброєння, які використовуються зс рф для обстрілу українських міст (*Struli, 2022*).

Дальший хід бойових дій і накопичення дедалі більшого обсягу інформації щодо бойового застосування як ЗС України, так і армії країни-агресора, сприяли поступовому переходу від оглядових матеріалів до статей, присвячених окремим аспектам бойових дій. Скажімо, робота П'єтро Батаччі та Томмазо Масса

присвячена розвідувальному забезпеченню бойових дій (*Batacchi & Massa, 2022*). Автори достатньо докладно характеризують підтримку України союзниками в цій сфері, зокрема, залучення пілотованої та безпілотної авіації США, Великої Британії та інших країн, а також забезпечення ЗС України даними супутникової розвідки.

На особливу увагу, на нашу думку, заслуговує стаття П'єтро Пенге «Нова російська армія проходить бойове хрещення» (*Penge, 2022*). Дослідник аналізує реформу Сухопутних військ рф, проведену за часів міністра оборони а. сердюкова, та «контрреформу», реалізація якої почалась після його звільнення (тобто, перехід від дивізійної до бригадної структури і поступове повернення знову до дивізійної). Досить докладно П. Пенге розглядає структуру типової російської батальйонної тактичної групи (БТГр). Він підкреслює, що впровадження концепції БТГр пов'язане саме з реформами Сердюкова і стало проявом прагнення до більшої автономії низових тактичних одиниць. Поряд з тим «Контрреформа» не торкнулась цього аспекту, понад те, кількість БТГр в російській армії систематично зростала: з 96 у 2016 р. до 168 у 2021-му (*Penge, 2022:38*). П. Пенге підкреслює, що серед російських військових теоретиків існувала й альтернативна думка, прихильники якої наполягали на слабкості БТГр, неспроможності їх діяти в боях високої інтенсивності та необхідності збереження саме бригад як основних тактичних одиниць. Автор розглядає особливості застосування Сухопутних військ рф в агресії проти України. Він підкреслює, що досвід боїв показав низку недоліків російських БТГр, через які вони не могли ефективно вирішувати поставлені завдання. Серед таких недоліків П. Пенге називає слабкість артилерійської підтримки БТГр та недостатню насиченість засобами ППО (*Penge, 2022:43*).

У червневому числі часопису «Rivista Italiana Difesa» опубліковано статтю Е. По, присвячену першим підсумкам використання бронетехніки в ході повномасштабного вторгнення військ рф в Україну (*Po, 2022*). Автор зосереджує увагу, головню, на протистоянні російської бронетехніки та українських протитанкових засобів. Він підкреслює, що росіяни використовують танки та БМП переважно попередніх генерацій, хай навіть і модернізовані (Т-90М, Т-80БВМ, Т-72Б3, БМП-2М тощо). Практика показала, що вони не спроможні протистояти сучасним

протитанковим засобам, які використовуються Силами оборони України, насамперед тим, які були надані західними союзниками («Javelin», NLAW, «Panzerfaust 3» тощо) (Po, 2022:45).

Серед публікацій, присвячених участі окремих родів збройних сил в російсько-українській війні, слід, на нашу думку, особливу увагу звернути на дослідження Д. Гульєльмі, присвячене артилерії (Guglielmi, 2022c). Автор розглядає стан матеріальної частини артилерії зс рф та ЗС України на початок конфлікту, підкреслюючи ідентичність артилерійських систем, які використовувались обома сторонами. Окремий розділ присвячений бойовій системі управління тактичної ланки «Кропива» (Guglielmi, 2022c:40-42). На думку Д. Гульєльмі, саме застосування «Кропиви» дозволило підвищити ефективність дій української артилерії порівняно з російською – при застосуванні однакових артилерійських систем. У заключному розділі дослідник розглядає питання оновлення артилерійського парку ЗС України за рахунок постачання артилерійських систем західними союзниками. Він підкреслює особливе значення надходження гармат калібру 155 мм, які відповідають стандартам НАТО. При цьому Д. Гульєльмі поділяє ці артсистеми на дві групи: зі стволами завдовжки 39 калібрів (M777, FH-70, M109A3GN) та зі стволами завдовжки 45 калібрів (Zuzana-2) і 52 калібри (CAESAR, Krab, PzH 2000). Він підкреслює, що постачання артсистем саме другої групи дозволило українській артилерії набути якісної переваги над російською. Додатково цьому сприяло надходження керованих снарядів M982 Excalibur (Guglielmi, 2022c:43-44).

Подальший хід бойових дій стимулював дослідників до аналізу окремих військових операцій. В липні 2022 р. виходить стаття Т. Масса, присвячена битві за Донбас (Massa, 2022a). Саму битву автор визначає як третю фазу російсько-української війни (мається на увазі з початку повномасштабного російського вторгнення). Стаття має добре продуману і логічну структуру. Дослідник визначає передумови початку битви за Донбас, а також оцінює сили сторін – щоправда, лише в найбільш загальних цифрах (Massa, 2022a:30-31). Доволі докладно розглянутий хід бойових дій, причому окремих підрозділ спеціально присвячений застосуванню артилерії – на думку автора, саме вона відіграла ключову роль в боях на Донбасі (Massa, 2022a:33). У висновках Т. Масса підкреслює, що російська сторона під час

битви за Донбас мала перевагу в артилерії (особливо в РСЗВ), а також активно застосовувала підрозділи спеціального призначення. До останніх автор зараховує не тільки відповідні формування зс рф, але й підрозділи приватної військової компанії «Вагнер» (*Massa, 2022a:34*). На нашу думку, це не є цілком обґрунтованим, оскільки спосіб застосування і рівень підготовки цих підрозділів не відповідав класичним поглядам на застосування сил спеціальних операцій.

У статті П. Батаччі та А. Моттоли розглянуто бойові дії осені 2022 р. – наступальні операції Сил оборони України на Харківському і Херсонському напрямках (*Batacchi & Mottola, 2022*). Зокрема, підбиваючи підсумки Харківської наступальної операції, дослідники виокремлюють такі основні чинники українського успіху: 1) далекобійна артилерія; 2) дії мобільних рейдових груп; 3) дії авіації; 4) дії механізованих і танкових підрозділів; 5) протиповітряна «парасолька»; 6) координація дій усіх елементів (*Batacchi & Mottola, 2022:27*). Ще одним цікавим висновком є твердження про те, що успіх українських наступальних операцій на Харківському і Херсонському напрямках став підтвердженням проблем ПКС РФ з реалізацією своїх завдань над лінією фронту (*Batacchi & Mottola, 2022:31-32*).

У грудні 2022 р. Т. Масса опублікував дослідження, присвячене російським ракетним ударам по українській енергетичній інфраструктурі (*Massa, 2022b*). Ці удари він трактує як самостійну воєнну кампанію, повітряний наступ, покликаний вплинути на рішучість українського народу і військово-політичного керівництва продовжувати боротьбу проти російської агресії. Т. Масса доволі скрупульозно розглядає цілі і напрямки російських ракетних атак (*Massa, 2022b:47-49*). У висновках автор вказує на можливі наслідки ударів по енергетичній інфраструктурі, виділяючи серед них можливе зменшення обсягів українського металургійного виробництва. До роботи Т. Масса дотична стаття Ч. Марлоу, присвячена протиповітряній обороні (*Marlow, 2022*). Автор підкреслює, що ППО України зіткнулась з викликами, пов'язаними з масовим застосуванням противником таких складних для ураження засобів, як крилаті ракети та БпЛА-«камікадзе». Боротьба з ними потребує комплексного застосування різноманітних засобів, включаючи ПЗРК і малокаліберну зенітну артилерію (*Marlow, 2022:41-42*).

На завершення нашої розвідки зупинимось на кількох матеріалах не суто військового, а ширше беручи – безпекового характеру. Перший з них – це стаття Франческо Пальмаса, присвячена місцю Азовського моря в російській геостратегії (*Palmas, 2022*). Автор підкреслює, що з введенням в дію у 1952 р. Волго-Донського каналу Азовське море стало важливою складовою водних комунікацій, які пов'язують Балтійське і Біле моря з Чорним (*Palmas, 2022:48*). У статті розглядаються проблеми статусу Азовського моря після розпаду СРСР. Окупацію Криму в 2014 р. і початок війни на Донбасі Ф. Пальмас трактує під кутом прагнення росії забезпечити повний контроль над водним шляхом з Балтики у Чорне море (*Palmas, 2022:49-50*). Також дослідник висвітлює заходи росії з посилення своєї присутності на Азовському морі перед повномасштабним вторгненням і хід бойових дій у цій акваторії після 24 лютого 2022 р. (*Palmas, 2022:48*). Другий матеріал – це стаття М. Деллі Санті про особливості розслідування воєнних злочинів в Україні (*Delli Santi, 2022c*). Автор, який сам є фаховим юристом, достатньо докладно розглядає історичні прецеденти, включаючи діяльність Нюрнберзького трибуналу та спеціальних трибуналів для колишньої Югославії і Руанди (*Delli Santi, 2022c:57-58*). Також він торкається питань належної фіксації воєнних злочинів та інших аспектів їхнього розслідування в контексті російської агресії проти України (*Delli Santi, 2022c:59*).

Висновки. Повномасштабна агресія росії проти України знайшла значний відгук в італійському експертному середовищі. Відображенням цього стали численні публікації на сторінках фахових військових часописів. Проведений нами аналіз дозволяє виокремити кілька тенденцій. Головною з них є, на нашу думку, швидкий перехід від загальних оглядових статей (характерних для перших місяців після початку повномасштабного вторгнення) до більш глибоких і водночас вужчих за тематичною спрямованістю робіт, присвячених окремим аспектам війни. Наукові пошуки італійських дослідників розвиваються за кількома напрямками. Один з них – це дослідження окремих операцій російсько-української війни, як наземних (битва за Донбас, Харківська наступальна операція тощо), так і повітряних та морських. Другий – аналіз застосування окремих родів військ і видів зброї (наприклад, артилерії, ППО, військ ТрО). Третій – вивчення тих

аспектів війни, які виходять за суто військові рамки (геостратегічних, правничих).

Використання проаналізованих нами публікацій в дослідженнях українських істориків, на нашу думку, можливе і доцільне у двох основних аспектах. По-перше, їхнє вивчення дозволяє оцінити італійський погляд на російсько-українську війну, до того ж погляд військових експертів, а не істориків чи журналістів. По-друге, ці статті містять значну частку інформації, яка досі не аналізувалась у вітчизняних виданнях. Це дозволить збагатити і розширити джерельну базу нових робіт, присвячених історії російсько-української війни.

Використані посилання

Скорич Л.В. & Харук Д.А. (2022). Висвітлення повномасштабної російської агресії проти України у військовій періодиці Польщі. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Історичні науки*, т. 33(72), № 4. С. 272–277.

Харук А.І. (2015). Деякі аспекти висвітлення у зарубіжній періодиці участі української авіації в антитерористичній операції на Сході України (за публікаціями 2014 р.). *Військово-науковий вісник*, вип. 24. С. 206–218.

Харук А.І. (2016). Висвітлення у спеціалізованій періодиці участі української авіації в Антитерористичній операції: спроба історіографічного аналізу. *Військово-науковий вісник*, вип. 25. С. 255–265.

Annati M. (2022). *Moskva: lezioni non apprese. Rivista Italiana Difesa*, № 6. P. 48–49.

Arsenyuk M. (2022). La “Difesa Totale” del popolo ucraino. *Panorama Difesa*, № 4. P. 46–51.

Batacchi P. & Massa T. (2022). Guerra in Ucraina: strategia, coercizione e intelligence. *Rivista Italiana Difesa*, № 6. P. 26–31.

Batacchi P. & Mottola A. (2022). Ucraina, Putin in difficoltà e lo spettro nucleare. *Rivista Italiana Difesa*, № 11. P. 25–33.

Batacchi P., Mottola A. & Po E. (2022a). Una prima analisi sulla guerra in Ucraina. *Rivista Italiana Difesa*, № 4. P. 24–46.

Batacchi P., Mottola A. & Po E. (2022b). La guerra in Ucraina: le prime lezioni apprese. *Rivista Italiana Difesa*, № 5. P. 18–33.

Delli Santi M. (2022a). Opzioni militari e diplomatiche contro la guerra in Ucraina. *Panorama Difesa*, № 4. P. 52–55.

Delli Santi M. (2022b). La nuova fase della guerra in Ucraina. *Panorama Difesa*, № 5. P. 32–35.

Delli Santi M. (2022c). Ucraina: la legittimità dei processi per crimini di guerra. *Panorama Difesa*, № 7. P. 56–59.

Ferretti R. (2022). Dalla Blitzkrieg fallita al brutale modello “ceceno”. *Panorama Difesa*, № 4. P. 42–45.

Guglielmi D. (2022a). I combattimenti in Ucraina. *Panorama Difesa*, № 4. P. 30–41.

Guglielmi D. (2022b). Gli aspetti navali del conflitto in Ucraina. *Panorama Difesa*, № 5. P. 44–47.

Guglielmi D. (2022c). Le artiglierie nella guerra in Ucraina. *Panorama Difesa*, № 7. P. 36–45.

Marlow C. (2022). La difesa contraerea post-Ucraina. *Rivista Italiana Difesa*, № 12. P. 40–44.

Massa T. (2022a). La battaglia del Donbas. *Rivista Italiana Difesa*, № 7. P. 30–34.

Massa T. (2022b). La campagna strategica russa contro le infrastrutture energetiche ucraine. *Rivista Italiana Difesa*, № 12. P. 45–49.

Palmas F. (2022). La centralità del Mar d'Azov nella dinamica geostrategica russa. *Panorama Difesa*, № 7. P. 46–55.

Penge P. (2022). Il nuovo Esercito Russo alla prova del fuoco. *Rivista Italiana Difesa*, № 6. P. 33–43.

Po E. (2022). I mezzi nel conflitto ucraino: primi feedback. *Rivista Italiana Difesa*, № 6. P. 44–47.

Struli L. (2022). Il terror bombing russo in Ucraina. *Panorama Difesa*, № 5. P. 36–43.

References

Skorych L.V. & Kharuk D.A. (2022). The coverage of full-scale Russian aggression against Ukraine in Polish military periodicals. *Academic notes of TNU named after V.I. Vernadskyi. Series: Historical sciences*, vol. 33(72), № 4. P. 272–277. (ukr.).

Kharuk A.I. (2015). Some aspects of coverage in foreign periodicals participation of Ukrainian aviation in Antiterrorist operation (on publications 2014). *Military-Scientific Bulletin*, issue 24. P. 206–218. (ukr.).

Kharuk A.I. (2016). Coverage in specialized periodicals participation of Ukrainian aviation in Antiterrorist operation: an attempt to historiographical analysis. *Military-Scientific Bulletin*, issue 25. P. 255–265. (ukr.).

Annati M. (2022). Moskva: lezioni non apprese. *Rivista Italiana Difesa*, № 6. P. 48–49. (it.).

Arsenyuk M. (2022). La “Difesa Totale” del popolo ucraino. *Panorama Difesa*, № 4. P. 46–51. (it.).

Batacchi P. & Massa T. (2022). Guerra in Ucraina: strategia, coercizione e intelligence. *Rivista Italiana Difesa*, № 6. P. 26–31. (it.).

Batacchi P. & Mottola A. (2022). Ucraina, Putin in difficoltà e lo spettro nucleare. *Rivista Italiana Difesa*, № 11. P. 25–33. (it.).

Batacchi P., Mottola A. & Po E. (2022a). Una prima analisi sulla guerra in Ucraina. *Rivista Italiana Difesa*, № 4. P. 24–46. (it.).

Batacchi P., Mottola A. & Po E. (2022b). La guerra in Ucraina: le prime lezioni apprese. *Rivista Italiana Difesa*, № 5. P. 18–33. (it.).

Delli Santi M. (2022a). Opzioni militari e diplomatiche contro la guerra in Ucraina. *Panorama Difesa*, № 4. P. 52–55. (it.).

Delli Santi M. (2022b). La nuova fase della guerra in Ucraina. *Panorama Difesa*, № 5. P. 32–35. (it.).

Delli Santi M. (2022c). Ucraina: la legittimità dei processi per crimini di guerra. *Panorama Difesa*, № 7. P. 56–59. (it.).

Ferretti R. (2022). Dalla Blitzkrieg fallita al brutale modello “ceceno”. *Panorama Difesa*, № 4. P. 42–45. (it.).

Guglielmi D. (2022). I combattimenti in Ucraina. *Panorama Difesa*, № 4. P. 30–41. (it.).

Guglielmi D. (2022b). Gli aspetti navali del conflitto in Ucraina. *Panorama Difesa*, № 5. P. 44–47. (it.).

Guglielmi D. (2022c). Le artiglierie nella guerra in Ucraina. *Panorama Difesa*, № 7. P. 36–45. (it.).

Marlow C. (2022). La difesa contraerea post-Ucraina. *Rivista Italiana Difesa*, № 12, P. 40–44. (it.).

Massa T. (2022a). La battaglia del Donbas. *Rivista Italiana Difesa*, № 7. P. 30–34. (it.).

Massa T. (2022b). La campagna strategica russa contro le infrastrutture energetiche ucraine. *Rivista Italiana Difesa*, № 12. P. 45–49. (it.).

Palmas F. (2022). La centralità del Mar d'Azov nella dinamica geostrategica russa. *Panorama Difesa*, № 7. P. 46–55. (it.).

Penge P. (2022). Il nuovo Esercito Russo alla prova del fuoco. *Rivista Italiana Difesa*, № 6. P. 33–43. (it.).

Po E. (2022). I mezzi nel conflitto ucraino: primi feedback. *Rivista Italiana Difesa*, № 6. P. 44–47. (it.).

Struli L. (2022). Il terror bombing russo in Ucraina. *Panorama Difesa*, № 5. P. 36–43. (it.).

Kharuk A., Skorych L.

MILITARY PERIODICALS OF ITALY ABOUT RUSSIAN AGGRESSION AGAINST UKRAINE

The article carries out a historiographical analysis of publications in Italian specialized military journals dedicated to the current stage of the Russian-Ukrainian war (after the start of the full-scale invasion on February 24, 2022). The magazines «*Rivista Italiana Difesa*» and «*Panorama Difesa*» were chosen for the analysis – fairly common publications of a universal orientation, aimed at both military specialists and civilians interested in security issues. For the period from April to December 2022, they published 18 articles devoted to the Russian-Ukrainian war.

Our analysis allows us to identify several trends. The main one is the rapid transition from general review articles (characteristic of the first months after the start of a full-scale invasion) to more in-depth and at the same time narrower thematic focus of works devoted to certain aspects of the war. The scientific research of Italian researchers is developing in several directions. One of them is the study of individual operations of the Russian-Ukrainian war, both ground (battle for Donbas, Kharkiv offensive, etc.), and air and sea. The second is an analysis of the use of certain types of troops and types of weapons (for example, artillery, air defense, territorial defense troops). The third is the study of those aspects of war that go beyond the purely military framework (geostrategic, legal).

The use of the publications analyzed by us in the research of Ukrainian historians, in our opinion, is possible and expedient in two main aspects. Firstly, their study allows us to assess the Italian view of the Russian-Ukrainian war, moreover, the view of military experts, not historians or journalists. Secondly, these articles contain a significant share of information that has not yet been analyzed in domestic publications. This will enrich and expand the source base of new works devoted to the history of the Russian-Ukrainian war.

Keywords: armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, Armed Forces of Ukraine, combat operations, military journals, historiography.